

Nykomling på genusfältet

- en enkätstudie av hur nya studenter upplever litterär kanonisering

Göteborgs universitet

Institutionen för kulturvetenskaper

Genusvetenskap

Uppsats, 15 hp, fördjupningskursen

HT 2016

Författare: Maja Östling

Handledare: Juan Velasquez

Sammanfattning

Uppsatsen undersöker vilka författare och texter som studenter upplever kanoniserats på grundkurser i genusvetenskap i Sverige. Detta görs genom en enkätstudie riktad till studenter på dessa kurser. Utifrån resultaten av studien försöker jag, med utgångspunkt i och inspiration av Bourdieu, teckna en bild av det genusvetenskapliga fältet. Jag strävar efter att identifiera konflikter mellan ”nykomlingarna” och ”de dominerande” och hur dessa konflikter, genom valen och upplevelserna av litteraturen, tar sig uttryck på fältet. Genom att lyfta nya studenter i genusvetenskapens perspektiv och upplevelser hoppas jag kunna bidra till att validera kunskap som annars ses som illegitim. Jag kommer visa på att det svenska genusvetenskapliga fältet kanoniserar Judith Butler, Raewyn Connell och Lena Gemzöe, och att detta leder till en akademisk uppväxt med ett queerteoretiskt ramverk.

Nyckelord: kanonisering, genusvetenskap, litteratur, fält, akademiker, Bourdieu.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Bakgrund.....	4
1.2. Kunskapsmål.....	5
1.3. Frågeställningar	6
1.4. Avgränsningar.....	6
1.5. Forskningsfältöversikt.....	7
1.6. Teoretiska perspektiv och centrala begrepp.....	9
1.7. Metod och material.....	12
2. Huvudtext	16
2.1. Resultat	16
2.2. Analys.....	22
2.2.1. De Mest Nämnda	22
2.2.2. ”I find myself having to reference Western scholars”	23
2.2.3. Konflikten	24
2.2.4. Informanternas reflektioner	25
2.3. Slutdiskussion.....	27
3. Referenslista	30
4. Bilagor	33
Bilaga 1: Enkätundersökning	33

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Många studenter i genusvetenskap är nya på universitetet (enligt Lundberg och Werners undersökning 2012 var 71% av de svarande 19–24 år gamla när de påbörjade sina studier i genusvetenskap) och kommer från aktivistiska kretsar (ibid., s. 9) där känslor tillåts ta en helt annan plats än i akademien. Att då mötas av texter som är rationella och ”svårlästa” kan avskräcka, eller iallafall påverka, studenters framtid inom genusvetenskapen. Därför ser jag att det är viktigt att undersöka vilka texter och författare som uppfattas som viktiga hos studenter på sin första genusvetenskapliga kurs. Genom detta strävar jag också efter att legitimera kroppar och känslor som kunskapskälla, snarare än att ständigt använda samma teoretiker och texter som tidigare studenter och forskare gjort. Därmed försöker jag alltså möjliggöra en annan typ av kunskapande.

Mina tankar och vilja att skriva om en genusvetenskaplig kanon kommer ur en känsla av att vara obekvämt i akademiska rum. Jag, och många med mig, känner oss som inkräktare. Bourdieu (1992) hade sagt att vi är nykomlingarna på fältet – att vi krigar mot de dominerande, de konservativa – de som strävar efter att behålla sin position på fältet - om makten, och det är också Bourdieu jag kommer läsa med för att analysera mitt material. Konflikterna på fältet har för mig blivit allt tydligare ju mer jag reflekterat över dem; både ju längre jag kommit i utbildningen men också när jag diskuterat med föreläsare, medstudenter och aktivister som tagit avstånd från akademien. Feminismen, och därmed genusvetenskapen, utvecklas med stormsteg och det som var självklart för 20 år sedan ifrågasätts idag. Det är därför naturligt att litteraturen och sättet vi talar om ämnet i sig förändras och att det finns utrymme för att kritisera, eller åtminstone ifrågasätta, undervisningen, litteraturen och utbildningen. Det är genom detta vi kommer kunna fortsätta förändra, utveckla och förbättra ämnet.

I ett ämne som genusvetenskap bör vi naturligtvis ”practice what we preach” och sträva efter att undkomma skadliga maktrelationer, men kan detta göras i rum som är skapade av aktivister som formats in i en akademi med krav som vi som feminister kanske inte alltid ställer upp på? Något jag upplevt under min utbildning, och många gånger till och med hört uttalas, är att genusvetare och andra personer som är yrkesverksamma inom genusvetenskapen verkar ha svårt att förhålla sig till två extremer på skalan; där de å ena

sidan uttrycker och erkänner en kritisk ståndpunkt gentemot akademien men där de å andra sidan har densamma som levebröd och plats att arbeta och verka inom (till exempel Maud Eduards har skrivit om detta i *Kroppspolitik 2007*). Min upplevelse är att många som befunnit sig länge på fältet tappar bort sig och istället för att verka för förändring bekänner sig till fältets regler som konservativa makthavare. Även detta vill jag i min uppsats uppmärksamma och förhoppningsvis kunna bidra till att öppna möjligheter för förändring då jag vägrar tro att de konservativa på det genusvetenskapliga fältet medvetet skulle vilja upprätthålla skadliga maktordningar inom det. Jag tror på er!

En akademi utan tydliga ramar är inte nödvändigtvis det som eftersträvas med mitt ifrågasättande, men snarare en välkomnande akademi med möjlighet att lufta tankar, att filosofera kring frågor vi annars kanske inte möter och rum att utveckla och utvecklas inom. I detta är litteraturen vi läser som nya studenter en stor del av hur vi konstruerar oss själva som akademiker. Att litteraturlistor läses och kritiseras av studenter är säkert inte ovanligt, men hur tas kritiken emot och hur påverkar det oss i vår möjlighet till en akademisk framtid? Samarbetar verkligen de konservativa på fältet med nykomlingarna, eller strävar de, som Bourdieu (1992:218) menar, alltid efter att behålla makten? Är det ens möjligt att konstruera ett fält där makten fördelas jämt och rättvist, och är det eftersträvansvärt? Om inte, kan vi åtminstone möjliggöra en föränderlig genusvetenskap? Hur (re)konstrueras det genusvetenskapliga fältet utifrån hur vi som nya inom det utbildas och formas? Detta är frågor som rört sig i mitt huvud när jag skrivit denna uppsats och som kommer fortsätta göra det. Jag hoppas, genom mitt arbete, kunna väcka dessa frågor hos fler samt bilda opinion och kritiskt medvetna och ifrågasättande studenter.

1.2. Kunskapsmål

I min c-uppsats har jag via en enkät genomfört undersökningar hos studenterna på grundkursen i genusvetenskap vid Sveriges universitet och högskolor. Genom detta vill jag få fram information om vilka texter och författare studenter som är nya i genusvetenskapen upplever som viktiga, tongivande och kanoniserade, och utifrån detta teckna en bild av det genusvetenskapliga fältet vi befinner oss inom. Jag vill därmed också bidra till att legitimera kunskap som kommer från kroppar och känslor som annars kanske inte valideras som kunskapande - även dessa har ju agens och påverkar oss.

1.3. Frågeställningar

Vilka författare och texter upplever studenter kanoniserats på grundkurser i genusvetenskap på Sveriges högskolor och universitet?

Vad kan det säga oss om den svenska genusvetenskapliga diskursen?

Vilka konflikter inom det genusvetenskapliga fältet är utifrån materialet möjliga att identifiera?

1.4. Avgränsningar

För mig är det viktigt att sträva efter att legitimera känslor och kroppars upplevelser i olika rum. Därför har jag i min undersökning valt att se på hur studenterna upplever sin kurslitteratur och (den eventuella) kanoniseringen inom den, snarare än att arbeta med att samla in, närläsa och undersöka litteraturlistor från de olika lärosäten som undervisar i genusvetenskap. Jag har också valt att enbart rikta enkäten till studenterna på grundkursen, de som läser sin första termin genusvetenskap, och i första hand de som läser heltid, på campus och på svenska. Detta för att det en upplever när en läser grundkursen i genusvetenskap som sin huvudsakliga sysselsättning till stor del kan påverka ens framtid, karriär eller utbildning inom ämnet. Känner en sig obekväm där finns det stor risk att en väljer att avsluta sina studier i ämnet. Naturligtvis vore det intressant att även undersöka litteraturlistor och jämföra resultaten mellan vad studenter upplever och det som faktiskt undervisas, och även att undersöka upplevelser av kanonisering hos studenter på fortsättnings-, fördjupnings- och avancerad nivå men på grund av utrymmet för uppsatsen har jag alltså valt bort dessa möjligheter. Kanske blir det i nästa uppsats! Jag har också valt att inte komplettera min enkätundersökning med kvalitativa intervjuer, trots att detta är något jag allra helst velat och något som rekommenderas av personer som skrivit om kvantitativa metoder inom feministisk forskning. Både Reinharz (1992), och Spierings (2012), drar slutsatsen att kvantitativ metod absolut kan gynna och bredda genusvetenskapen och feministisk forskning, men att den bör kombineras med andra metoder för bästa resultat. Även detta val har tyvärr gjorts på grund av tids- och utrymmesbrist. Förhoppningsvis ger mina avgränsningar i denna uppsats mig möjligheter och inspiration att vidare undersöka kanonisering inom genusvetenskapen i mitt fortsatta arbete.

När jag har analyserat materialet och undersökt vilka författare som verkar kanoniserats har jag också i huvudsak fokuserat på de som nämns, snarare än de som inte nämns, och den

största huvudsakliga faktorn som var synlig för mig var hudfärg/ursprung. Därför la jag också en stor del av mitt fokus på detta; hur vi konstruerar vetenskaparen som vit/västerländsk. Då detta kändes viktigt för mig gjorde jag naturligtvis vissa val i vad som inte blev undersökt. Vidare vore det intressant att undersöka klassperspektivet i vilka som läses, och inkluderat i detta även se på hur fördelningen mellan landsbygd och storstad förhåller sig bland våra kanoniserade teoretiker. Jag har också reflekterat över kring hur de kanoniserade författarna förhåller sig till varandra – har de undervisat varandra, studerat vid samma institutioner, ställer de upp på samma premisser? Att rita en karta över relationerna dem emellan för att ytterligare tydliggöra bilden av fältet vore säkert en fascinerande uppgift, men alltså något som har fått väljas bort denna gång.

1.5. Forskningsfältöversikt

När jag funderade över mitt val av ämne fanns det en rädsla inom mig att många redan skulle ha redogjort för den genusvetenskapliga kanon jag ville beskriva. Jag tänkte att genusvetenskap är ett ämne som ofta omförhandlas, ett ämne där vi strävar efter att bredda våra synsätt och ett ämne där litteratur och kanonisering diskuteras. Därför var det lite av en chock att jag inte hittade någonting i mitt sökande efter tidigare forskning. Jag sökte på kanon och kanonisering i databaser, framförallt i kombination med ord som ”curriculum”, ”gender studies” och ”women’s studies”, men jag hade svårt att hitta något med dessa sökningar. Jag hittade en del från litteraturvetenskapen, vilket hade kunnat vara hjälpsamt om det inte vore för att i princip alla böcker, artiklar och andra texter om ämnet i första hand behandlade den marginalisering och borttryckande av kvinnliga författare och forskare som kanoniseringen gett uttryck för. Detta var helt enkelt inte det jag sökte efter. När jag insåg att ingen tidigare skrivit om den genusvetenskapliga kanon som är så tydlig för mig var det solklart att det var jag som var tvungen att göra det.

Texter om kanon och kanonisering finns det dock självklart, och den bok jag framför allt kom att få användning av är *Kanon ifrågasatt* (red. Leppänen & Lundahl 2009). I denna antologi skriver ett tiotal författare, verksamma inom olika discipliner men i huvudsak idéhistoria, varsitt kapitel om kanonisering på olika sätt. I inledningen skriver redaktörerna: ”Våra olika svar på frågan huruvida en kanon behövs, eller till och med är nödvändig, är varken entydigt ’ja’ eller ’nej’. Texterna närmar sig istället frågan om hur vi som läsare, studenter, lärare och forskare kan förhålla oss till kanon, och förmedla den till studenter, på

ett sätt där normerande inslag tonas ner till förmån för reflexiva nytolkningar. Ett viktigt steg i ett sådant arbete är att läsa utanför de ramar (normer) som ofta på ett självklart sätt bestämmer vad som är centralt” (ibid., s 7). Detta gav mig en bra språngbräda och jag läste sju av tio kapitel, och hade framförallt användning av tre. I det första av dessa, *Kanon och demokrati* av Mikela Lundahl, beskrivs kanonisering som maktfaktor och som process, och författaren beskriver också hur kanoniserade texter ofta ses som självständiga, frånställda sin kontext och också hur de läses med en stor nypa förförståelse om vad som kommer komma: ”Kanonisering innebär ofta att framstående tänkare länkas till varandra över tid, som om de levde utanför historien och sin samtid. [...] Det är som om de inte levde, älskade, frös, led, åt, läste dagstidningar, levde vardagsliv.” (ibid., s 19), ”Detta utgör en slags läsanvisningar som kommer att styra varje ny läsning.” (ibid., s 13). Lundahl tar också upp frågan om förnuft och känslor och menar på att kanon ses som rationell, neutral och självklar: ”Känslorna finns även i de kanoniska texterna. Men undertryckta, och de präglar och bestämmer texternas utförande på ett dolt sätt, eftersom de inte blir abjektala och inte beskrivs eller bestäms som känslor.” (ibid., s 28), ”Varför är endast kritiken av kanon att betrakta som politisk eller intressestyrd, medan kanon uppfattas som neutral?” (ibid., s 40). Dessa faktorer är i stort sett grunden till varför även jag är intresserad av att diskutera kanoniseringen inom genusvetenskapen och ge utrymme till tankar och känslor jag tidigare i min utbildning inte kunnat konkretisera.

Julia Willén skriver i sitt kapitel *Vad är en källtext?* om vittnesbörd, *testimonios*, som källtext, och utvecklar ett resonemang om att den västerländska kunskapstraditionens logocentrism bör ifrågasättas och kritiseras. Detta görs genom exempel från Domitilia Barrios de Chungaras berättelser. Willén menar att vi måste reflektera över hur vi läser (icke)kanon, och att vi kanske till och med bör sträva efter att läsa dem på varandras sätt: kanon som partikulärt och ickekanon som strukturellt och representativt. ”Så länge vi befinner oss inom en specifik kunskapsdiskurs och inte ens försöker att dekonstruera denna utan istället uppfattar den som den vetenskapliga och rationella, kommer vi att reproducera ett logocentriskt perspektiv” (ibid., s 73). Även detta är relevant för mig och min undersökning då jag strävar efter att ifrågasätta den eurocentrism och logocentrism som jag upplever genomsyrar svenska universitetsutbildningar i genusvetenskap.

Det tredje och sista kapitlet jag tog nytta av var Thomas Karlsohns *Kanon och kritik*. I detta

berättar författaren om hur debatten om kanon har förts i olika delar av världen. Karlsohn tar sin utgångspunkt i den svenska debatten 2006 då Folkpartiets (nuvarande Liberalerna) Cecilia Wikström la fram ett förslag om en svensk kulturkanon. Tanken bakom detta var att den svenska skolan var i "kris" på grund av den medialiserade och fragmentariska samtidskulturen, och behövde tydligare ramar genom auktoritativa kvalitetsomdömen för att producera bildade medborgare (ibid., s 234). Författaren berättar också om hur diskussionen om kanon i utbildningsväsendet förts i USA, där det varit en debatt som förts inom media och "den vanliga världen", snarare än inom akademien och beslutsfattare.

Det finns alltså en sorts konsensus kring kanon som makt-havande-och-utövande, men också kring att en litterär kanonisering är svår, kanske till och med omöjlig, att undvika – och att det heller inte behöver vara det som eftersträvas. När redaktörerna i inledningen av antologin menar att vi bör lyfta fram det icke-kanoniserade för att kontextualisera och nyansera tolkningarna av kanoniserade texter (ibid., s 10) sammanfattar de egentligen det alla textförfattarna i boken verkar vara överens om: att kanon i sig inte alltid är ett problem men att den kan begränsa de tolkningar och förståelser vi gör och får av världen.

1.6. Teoretiska perspektiv och centrala begrepp

Jag har valt att tänka med Bourdieu (1986, 1992) och hans beskrivning av allting som olika fält, där konflikter hela tiden pågår om utrymmet. Att se genusvetenskapen som ett slagfält är inte så konstigt som det kanske vid första anblick verkar; en vetenskap som är sprungen ur en aktivism och en politisk rörelse där känslor och upplevelser är viktiga, som sedan omformats till att passa in i en akademi med snävare ramar, mer rationella krav och tankar om någon typ av objektivitet är för mig ett fält där konflikterna ständigt är tydligt närvarande. I detta slagfält blir texterna, och studenternas upplevelser av dem, viktiga verktyg för att komma vidare med hur vi bör utveckla genusvetenskapen; det är trots allt studenterna som kommer vidareutveckla ämnet. Det är dessutom inte alls ovanligt att genusstudenter kommer från aktivistiska kretsar, där de kanske har andra erfarenheter och upplevelser än de som valideras i genusvetenskapen och där kan en splittring lätt skapas. Detta har varit tydligt för mig under mina egna studier i genusvetenskap, när jag mött andra studenter. Folk har varit engagerade i bland annat Röda korset, Djurens rätt, Emmaus Björkå och integrationsprojekt mellan nya och gamla svenskar. Mina medstudenter har arrangerat demonstrationer, skrivit manifest och gjort konkreta, praktiska aktioner – till skillnad från inom ämnet och våra

studier, där många av texterna är abstrakta och relativt teoretiska i sig själva. Detta tyder alltså på en diskrepans mellan studenter och utbildare, vilket i sig visar på en tydlig konflikt på fältet.

Bourdieu menar att ”För att ett fält ska fungera krävs att där finns insatser, och människor som är redo att spela spelet, begåvade med det habitus som förutsätter kunskapen om och erkännandet av spelets inneboende lagar, insatser, etc.” (1992:132). Detta innebär alltså att de som innehar makten vill utbilda och premiera de nykomlingar som på fältet erkänner sig till spelets principer, och därmed formas in i fältets lagar och regler. För att bli antagen på fältet krävs av dig som nykomling en inträdesavgift i form av ett avsägande av eventuella revolutioner mot fältets regler, samt av kunskap om de praktiska egenskaper som krävs för att kunna spela spelet. När du som nykomling erhållit en position som erkänns av makthavarna på fältet har du också investerat tillräckligt (tidsmässigt, ansträngningsmässigt eller rent av ekonomiskt) i fältet, och därmed spelet som fältet kräver att du spelar, för att känna dig bekväm där och inte motsäga dig fältets principer. Genom nykomlingarnas investering och inträdesavgift skyddar alltså fältet sig själv och makthavarna på det från totala revolutioner mot dominansen och förstörelsen av spelet. Fältet definieras också av konflikter som utspelar sig på det, det är ”en plats för spel, ett fält av objektiva relationer mellan individer eller institutioner i konkurrens om gemensamt erkända kampobjekt.” (ibid., s 218). Dessa kampobjekt, eller konflikter, kan gälla objekt, personer, ämnen eller annat som associeras med fältet, och nykomlingarna och de konservativa definierar därför fältet även genom att slåss om rätten till dessa. Detta, menar Bourdieu, är generella lagar som gäller alla fält (ibid., s 131), och när vi kommer till slutet av uppsatsen kommer det förhoppningsvis att vara tydligt hur jag har applicerat detta på det svenska genusvetenskapliga fältet, samt vilka faktorer som är unika för just detta.

Förutom deltagarna på fältet och konflikterna så definieras fältet också av ”[...] dess förmåga att innesluta det otänkbara, dvs. det man inte ens diskuterar. Där finns ortodoxi och heterodoxi, men där finns också doxa, dvs. allt det som anses självklart, och i synnerhet de klassificeringssystem som bestämmer vad som är intressant och vad som är utan intresse. Doxa är vad ingen tycker är värt att berätta, eftersom det inte finns någon *efterfrågan*.” (ibid., s 98). Även detta leder för mig tydligt in på vikten av att analysera och problematisera kanon, för när nykomlingarna på fältet, i vårt fall nya studenter, formas in i fältet och leds till att tro

att enbart vissa forskare är värda att läsa, försvinner också efterfrågan på något annat. Om vi hela tiden matas med vad de konservativa på fältet, i vårt fall föreläsare och anställda på universitetet, anser vara av god kvalitet kommer det också att påverka vår egen syn på vad god kvalitet innebär, och utifrån det sannolikt reproducera möjliggörandet av viss kunskap. Därmed cementerar vi kanon som Sanningen, snarare än att förhålla oss till den som en föränderlig och rörlig kunskapsöversikt.

Bourdieu definierar *habitus* som ”ett dispositionssystem som förvärvats genom den underförstådda eller uttryckliga lärotiden.” (1992:138). Detta tolkar jag som ett sätt att säga att vi delar vissa erfarenheter med vissa människor och utifrån detta tolkar vi världen med vissa gemensamma förhållningsramar. Vi förstår världen på samma sätt, med samma språk, som andra med habitus som liknar våra. Habitus definieras också utifrån det som vi tar avstånd ifrån. I *Distinktionen – En social kritik av omdömet* (Bourdieu 1986:241ff) beskrivs hur vårt habitus formar vår smak, och hur vi till stor del skapar oss själva som subjekt inte bara genom att definiera vilka vi är, utan vilka vi inte är. Eftersom vi hela tiden formas och formar oss själva i relation till vårt habitus agerar vi utifrån detta när vi spelar våra roller i samhället, i vissa positioner underordnade och i andra överordnade. För att inte reproducera ordningen där vissa grupper är underordnade andra, krävs att vi bryter mot de handlingsmönster som vi genom vårt habitus lärt oss och agerar ut. Genom att påbörja och försöka skapa dessa nya handlingsmönster bidrar vi också till att möjliggöra avbrott i de hegemoniska narrativ som även de påverkar den över- och underordning vi med våra habitus reproducerar i det dagliga livet.

Definitionen av *fältet*, när vi talar med Bourdieu, har jag redogjort för ovan, men är kort sagt en abstrakt plats där nykomlingar och dominerande hela tiden slåss om utrymmet. Fältet kan vara den svenska genusvetenskapen, 1900-talets mode i Indien eller debatten om LSS. Det kan vara en fjärdeklass på en skola i Alingsås, en Facebook-grupp om en tvserie eller en arbetsplats som Institutionen för kulturvetenskaper på Göteborgs universitet. Fältet är helt enkelt det abstrakta område inom vilket en befinner sig. Inom fältet styr vissa diskurser och vissa habitus premieras, i huvudsak av dem som redan positionerats som makthavare på fältet, men också beroende på vilket sätt en med sitt habitus väljer att förhålla sig till de konflikter som definierar fältet.

När jag i denna uppsats pratar om *kanon* och *kanonisering* åsyftar jag de texter och/eller författare vars verk ses som viktiga inom ämnet en för tillfället befinner sig i. Diskursen inom ämnet tenderar att relatera till kanon, medvetet eller omedvetet, och antingen genom att bekänna sig till det kanon säger eller att motsäga sig det. Precis som vi hela tiden är beroende av att relatera till vårt eget och andras habitus måste vi också relatera till den kanon som finns på det fält vi bekänner oss till. Kanon är den litteraturlista alla på fältet ska ha läst, planera att läsa, eller åtminstone känna till så pass att en kan prata om den som om en vet vad den handlar om. Många texter som behandlar kanon och kanonisering använder Nationalencyklopedins definition ”text(er) eller dokument som anses normerande”, vilken även jag kan ställa upp på, men jag menar också att kanoniseringsprocessen kan verka som maktmedel, då enbart vissa texter, författare, eller typer av texter och författare har möjlighet att ta plats i denna. I och med detta är det också en viss typ av texter och författare som utesluts i kanoniseringsprocessen, och bara en viss typ av kunskap blir möjlig att producera. Det är också viktigt att påminna sig om att de normer och värderingar som ofta avgör vilka texter och författare som ges plats i kanon redan existerar. Även texter som kanoniseras måste ses i sin historiska kontext, och de ger också uttryck för denna.

Mitt försök att etablera uttrycket *aktidemiker* fortsätter - dels som ett försök till att bryta upp dikotomin aktivist-akademiker som jag upplever som väldigt stark inom den institutionaliserade genusvetenskapen, och dels som ett försök att legitimera kunskap som inte kommer från böcker, utan snarare från kroppar, upplevelser och känslor. Att vara aktidemiker är att praktisera en kombination av det bästa från våra erfarenheter; vi kan använda praktiska kunskaper vi lärt oss i ”det verkliga livet” som aktivister, och det teoretiska vi lärt oss av texter vi läst i akademien. Vi måste sträva efter att stå på den metaforiska tröskeln, där flera olika källor möts och skapar något nytt – en ny sorts kunskap.

1.7. Metod och material

Jag har valt att genomföra min undersökning med hjälp av en enkätstudie, dels på grund av tid- och utrymmesbrist, men också då jag tror att materialet jag får in med denna metod väger tillräckligt tungt för att undersöka det jag vill titta närmare på. Jag anser också att genusvetenskapen allt för ofta bortser från de fördelar vi kan dra av att använda oss av också kvantitativa metoder. Reinharz skriver att ”Survey research can put a problem on the map by showing that it is more widespread than previously thought. Feminists have used survey

research for precisely this purpose, dispelling the common argument that the complaint of a particular woman is idiosyncratic” (1992:79). Detta anser jag absolut vara en av statistikens fördelar: den slår hårt retoriskt då den tolkas som rationell och konstruktiv. Jag ställer mig dock frågan, för att tala med Lorde (1984), om vi försöker använda oss av *the master’s tools to dismantle the master’s house* genom detta, alltså att vi försöker revoltera mot det vi kritiserar genom att själva använda det – i detta fallet kvantitativ metod, som ofta ses som rationell. För mig väger dock fördelarna upp nackdelarna i valet av metod till denna uppsats. När jag bestämde mig för att genomföra en enkätstudie som materialinsamling var det självklart för mig att göra detta via internet. Mina informanter är som sagt studenter på grundkurser i genusvetenskap på Sveriges universitet och högskolor och har därför, om inte annat, tillgång till internet via sina studier. Informanterna är också utspridda över stora delar av Sverige, vilket hade gjort det svårt för mig att resa och träffa dem. En web-baserad enkät var alltså mitt självklara val. Plattformen för denna enkät var Google Formulär, där en som privatperson gratis kan skapa egna formulär och designa enkäter som därefter är lätta att distribuera. Frågorna i enkäten formulerades i ett tidigt skede med hjälp av medstudenter, personer i min närhet samt anställda på institutionen för kulturvetenskaper med erfarenheter av enkätstudier. När frågorna formulerats och omformulerats en massa gånger och jag var nöjd undersökte jag vilka lärosäten som gav grundkursen i genusvetenskap under höstterminen 2016 och sökte därefter upp ansvariga för densamma på respektive lärosäte, och skickade information om min uppsats samt förfrågan om de kunde tänka sig att distribuera länken till enkäten till sina studenter. Av de 9 lärosäten som gav kursen under terminen svarade 8 kursansvariga och kunde tänka sig att hjälpa mig. Den sista högskolan var lite krångligare. Jag blev hänvisad till 6 olika personer och efter vad som kändes som hundratals mejl och telefonsamtal fick jag helt enkelt ge upp kontakten, då personerna jag sökte och pratade med helt enkelt slutade svara. En av personerna jag pratade med försökte dock tydliggöra varför de inte ville hjälpa mig med att distribuera enkäten: ”Våra studenter är inte här för att medverka i studier utan för sin utbildning” (citat från telefonsamtal med avdelningsföreståndare). Detta kändes för mig som en giltig anledning och det var också delvis därför jag gav upp kontakten. Efter detta gav jag mig istället ut på Facebook och bad mina vänner och olika grupper jag är med i om hjälp att få tag i fler grundkursstudenter, vilket resulterade i ett större gensvar än jag kunnat hoppas på: mina inlägg fick över 20 delningar och studenter från ett flertal lärosäten kontaktade mig och ville medverka. Detta förvånade mig då jag läst varningsklockor om enkät-trötthet. SVT Nyheter rapporterade 2010

om att Statistiska centralbyrån (SCB) haft problem med att få in svarande till sina undersökningar, och att deras svarsfrekvens sjunkit med 7 procentenheter på 10 år, vilket till stor del förklarades med att personer idag lever mer aktiva liv och därför inte har tid, energi eller lust att medverka i denna typ av studier (<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/svenskarna-trotta-pa-enkater>). Detta till trots fick jag alltså in fler svar än jag förväntat mig, även om svarsfrekvensen inte alls var så hög som jag hade önskat: endast 41 av de 367 som var registrerade på grundkursen på något av de lärosäten som medverkar i uppsatsen deltog. Det är alltså ca 11% av de tillfrågade som har besvarat enkäten. Bortfallet i min enkät är i och med detta stort, och som visas nedan (i diagram 1), är 29.3% av de svarande, liksom jag, studenter vid Göteborgs universitet, och 26.8% av de svarande studenter vid Lunds universitet. Resultatet består alltså till en majoritet av studenter från Göteborg och Lund, vilket innebär att materialet framförallt lyfter dessas perspektiv. I en mer omfattande studie hade jag önskat fler informanter, från fler institutioner, för att ytterligare kunna giltiggöra min undersökning, och framförallt för att kunna teckna en tydligare bild av det genusvetenskapliga fältet. Att nästan en tredjedel av de svarande, vilket representerar ca 3.3% av alla tillfrågade, är studenter vid Göteborgs universitet innebär också att vissa av de erfarenheter jag delar med de reflektioner som framkommer i mitt material mycket väl kan vara representativa enbart för den genusvetenskapliga utbildningen i Göteborg. På grund av detta ser jag inte mitt resultat som allmängiltigt, eller på något sätt beskrivande av ”sanningen”, men det visar ändå tecken på en genusvetenskap där de konservativa på fältet lyfter fram en viss typ av genusvetenskap som den ”rätta”, den som är värd att lyfta under utbildningens första stadie. Därför har jag valt att skriva färdigt uppsatsen utifrån de resultat jag har fått in, trots att den kanske snarare ger en fingervisning om något större än vad den är ett anspråk på en absolut sanning.

Materialet består alltså av 41 svar på en enkätstudie som genomfördes via Google Formulär mellan 24 oktober och 6 november 2016. Enkätstudien riktade sig till studenter på grundkursen i genusvetenskap vid något av Sveriges universitet eller högskolor. Den distribuerades till stor del med hjälp av anställda vid de olika institutionerna, men också via inlägg i olika Facebook-grupper. Enkäten undersöker bland annat vilka författare och texter studenterna tror läses på andra genusvetenskapliga utbildningar och vilka författare och texter som varit personligt viktiga för studenterna (se bilaga för fullständig enkät). Efter att ha samlat in materialet har jag sammanställt tabeller med resultaten och framförallt undersökt

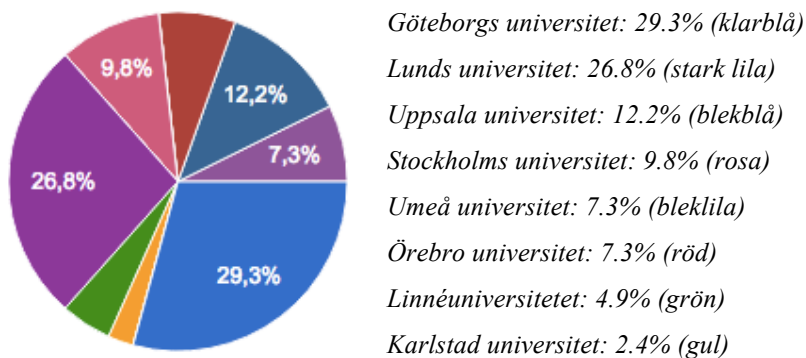
vilka författare och forskare som nämns allra mest när studenterna reflekterar kring sina utbildningar. Jag har också analyserat svaren i de kommentarer jag fått på de öppna frågor där studenterna själva fått klura på vad de tycker och tänker om kanon och kanonisering inom sin utbildning. Utifrån detta samt med inspiration av Bourdieu försöker jag sedan teckna en bild av det genusvetenskapliga fältet och utifrån studenternas uppfattning om litteraturen identifiera konflikter inom det.

2. Huvudtext

2.1. Resultat

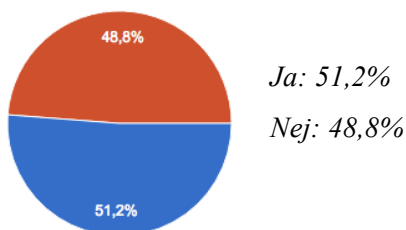
Min enkätstudie skickades alltså ut till studenter på grundkurser i genusvetenskap på Sveriges olika universitet och högskolor som under höstterminen 2016 gav denna kurs. Detta var sammanlagt 9 stycken, och som tidigare nämnt hjälpte kursansvariga på 8 av dessa institutioner mig med att distribuera enkäten.

Vilket universitet/högskola studerar du på? (Diagram 1)

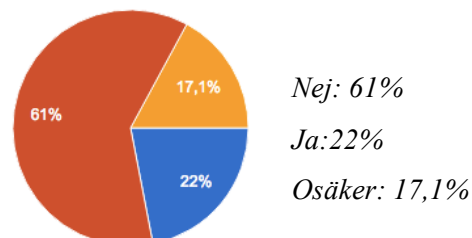

Den enda institution jag inte fick in några svar från var Södertörns högskola, vilken också var den som valde att inte skicka ut enkäten till sina studenter. Trots mina Facebook-inlägg hade jag alltså inte nått fram hela vägen.

Är din nuvarande kurs/program det första du läser på universitet/högskola? (Diagram 2)

Har kanonisering diskuterats på din genusvetenskapliga utbildning hittills? (Diagram 3)

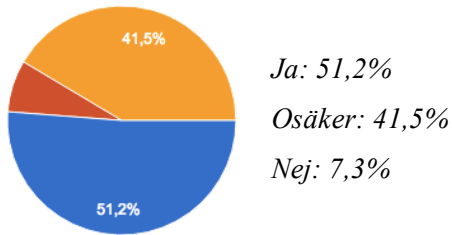
Precis som jag nämnde tidigare är många som studerar genusvetenskap på universitetet unga (Lundberg & Werner 2013), och mitt resultat visar också på att många, lite över hälften av

informanterna, som börjar läsa genusvetenskap är förstagsstudenter på högre nivå. Kanske tyder detta på liknande resultat som Lundberg & Werner fått: att unga läser genusvetenskap av ett tidigare intresse för feministiska frågor som nått ut populärvetenskapligt.

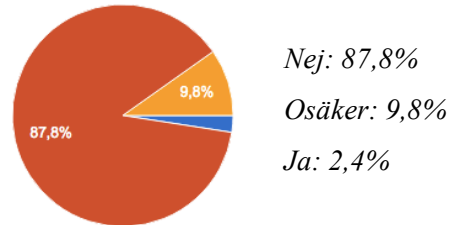
Något som förvånade mig i resultatet var att så många studenter inte kände till begreppet kanon. Att 61% av studenterna två månader in i sina studier inte kommit i kontakt med en diskussion eller problematisering av den genusvetenskapliga kanon är enligt mig anmärkningsvärt för en utbildning som bör vara självgranskande, vilket även kommer fram i mina resultat. En av studenterna uttrycker i studien ”Det känns som att jag borde fått höra någon av mina föreläsare prata om detta vid det här laget.”. Kritiskt medvetna studenter bör vara något som uppmuntras, och diskussion om litteraturen är ett utmärkt första steg in i detta. När jag sökte i mina egna anteckningar från grundkursen i genusvetenskap hittade jag en första notis om kanonisering redan två veckor in. Kanske hade jag bara tur och fick en föreläsare som insåg vikten av att prata om detta, eller kanske var det mitt eget intresse för ämnet redan då som gjorde att jag skrev ner det. I vilket fall har det varit viktigt för mig och mina studier att vara medveten om kanonisering, och därför ser jag en problematik i att inte fler studenter utbildas i detta. Hade jag inte varit medveten om kanonisering hade jag haft en helt annan typ av utveckling, och antagligen varit mindre kritisk och reflekterande kring texter och utbildningen i stort. Kanske är det cyniskt, men med Bourdieu skulle vi kunna läsa detta icke-nämmande av kanonisering som en strategi från de konservativa i strävandet efter att behålla makten.

Som synes nedan är det, trots att det inte nämnts i deras utbildning, många av informanterna som upplever att en genusvetenskaplig kanon existerar.

Upplever du att det finns en genusvetenskaplig kanon?
(Diagram 4)

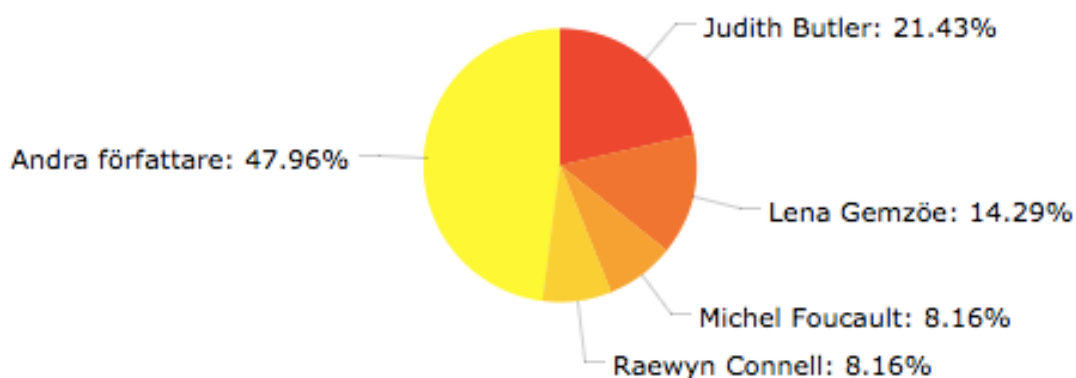
Har du haft möjlighet att påverka vilka texter som läses på din genusvetenskapliga utbildning hittills?
(Diagram 5)

Att studenter på grundnivå inte själva väljer sin litteraturlista är kanske inte så konstigt, men när vi senare kommer undersöka resultaten av vilka texter och författare studenterna upplever som kanoniserade i relation till vilka som varit personligt viktiga blir frågan ändå värd att ta upp: vilken typ av kunskapande möjliggörs för studenter som varken uppmuntras reflektera kring eller själva påverka vilken litteratur som läses?

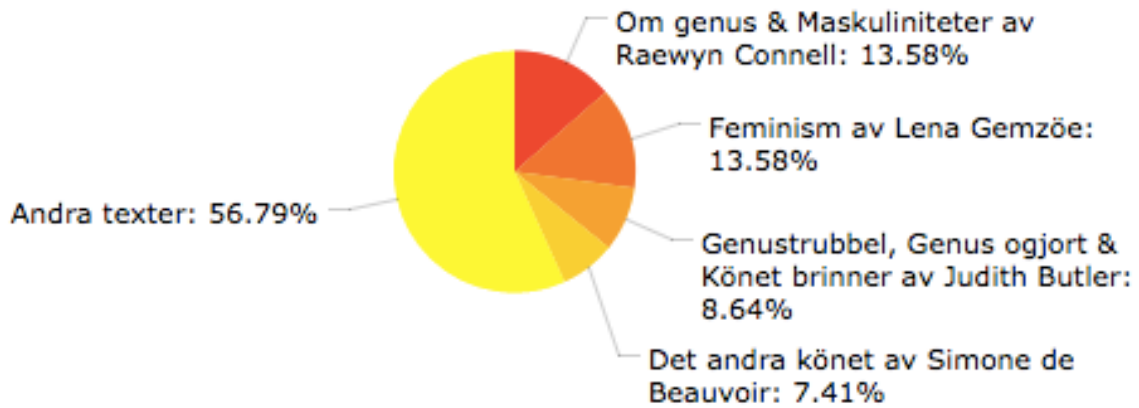
När vi som studenter läser kanoniserade texter görs det tydligt för oss vad makthavarna på fältet betraktar som representationer av god kvalitet. Detta påverkar vår egen syn på vad god kvalitet innebär och vidare den möjlighetshorisont av kunskapande vi har framför oss. Därför har det varit viktigt för mig att i min enkät försöka ta reda på vilka texter och författare studenter upplever som tongivande i sin utbildning, och därmed också vad makthavarna, de konservativa på fältet anser viktigt att föra vidare.

Vilka författare ser du som tongivande i din genusvetenskapliga utbildning hittills?
(Diagram 6)

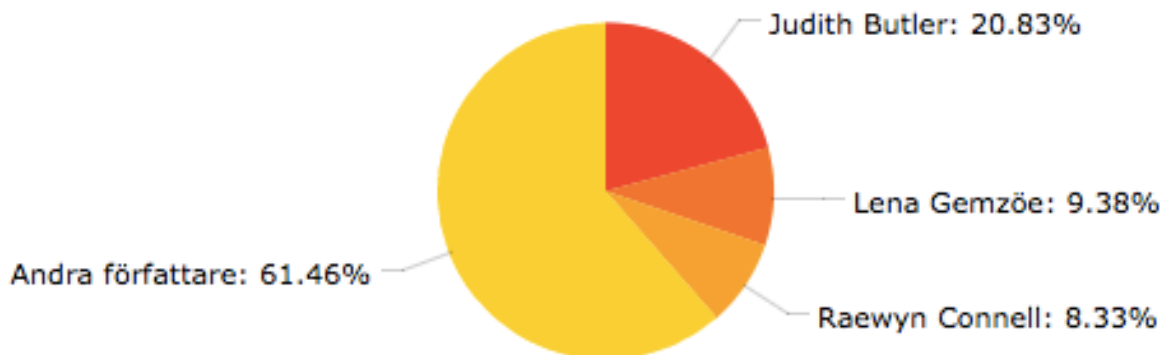
*Vilka texter (t ex böcker eller artiklar) ser du som tongivande
i din genusvetenskapliga utbildning hittills?*

(Diagram 7)

Vilka författare tror du läses på flera genusvetenskapliga svenska utbildningar?

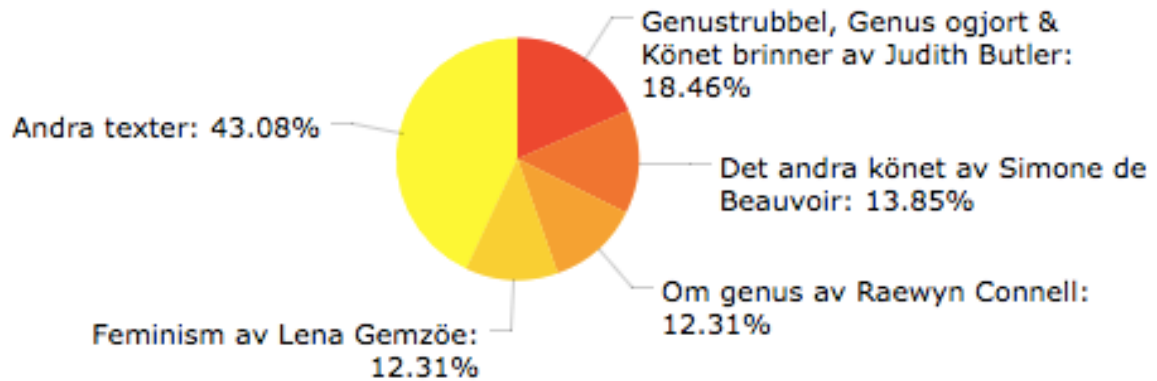
(Diagram 8)

Resultaten i diagram 6–8 tyder på att det finns en tro på andra genusvetenskapliga utbildningar än den egna; att andra utbildningar har en större bredd av författare. Kanske reflekterar studenterna här över vilka ämnen de olika författarna skriver om, och ger därför uttryck för vad de tror diskuteras på de andra genusvetenskapliga utbildningarna.

Vilka texter (t ex böcker eller artiklar) tror du läses på flera genusvetenskapliga svenska utbildningar?

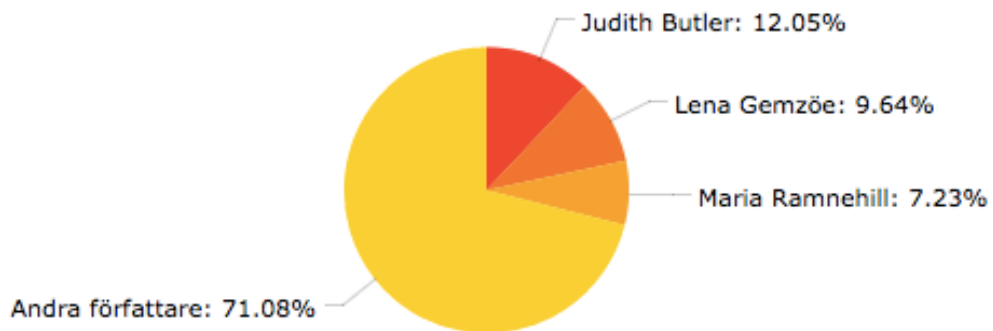
(Diagram 9)

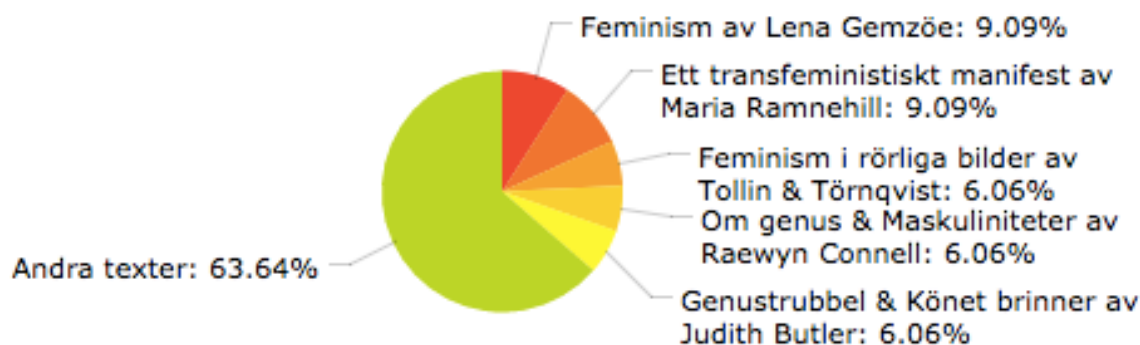
I diagram 9 kommer vi tillbaka till de namnkunniga texter och författare som tidigare nämns, och dessutom i större skala än tidigare. Detta tyder på att dessa är stora delar av den svenska genusvetenskapliga kanon som jag strävar efter att undersöka.

Vilka författare i genusvetenskapen har varit viktiga för dig personligen?

(Diagram 10)

Vilka texter (t ex böcker eller artiklar) i genusvetenskapen har varit viktiga för dig personligen?
(Diagram 11)

När informanterna berättar om vilka författare och texter i genusvetenskapen som varit viktiga för dem personligen når en bild av en betydligt bredare genusvetenskap mig. Det är visserligen Judith Butler av författarna som nämns flest gånger, men av svaren framkommer en bild av fältet som mångfacetterat och absolut inte koncentrerat till enbart könsfrågor. Maria Ramnehill kommer fram som uppstickare och antalet andra författare och texter är betydligt större än i mina andra resultat. Här framkommer en bild av ämnet genusvetenskap som otroligt brett; texter om kön nämns naturligtvis men det är uppblandat med arbetsmiljöfrågor, rasifiering, psykologi, åldersdiskriminering, transfeminism, crip-rörelsen, vetenskapsteori, analyser av olika kulturella uttryck såsom film, konst eller musik, religion, homo- och bisexualitet, utbildningspolitiska frågor, och ännu fler ämnen. Det är även här som vissa populärkulturella texter och författare, som t ex Rebecca Solnit och bell hooks, tillåts komma fram. Detta är något som gäller oavsett vilket lärosäte informanterna studerar vid. Trots denna ämnesmässiga bredd är det till allra största del vita och/eller västerländska forskare och författare som nämns, i alla frågor jag ställt, både bland de som anses tongivande och de som varit personligt viktiga.

2.2. Analys

2.2.1. De Mest Nämnda

Som tidigare nämnt blir det tydligt för oss när vi läser materialet att det är vissa författare som kommer fram mer än andra. För tydlighets skull följer här en kort beskrivning av dessa tre: Butler, Connell och Gemzöe.

Judith Butler är queerteoretiker och menar att genus, kön och sexualitet skapas diskursivt, alltså genom hur vi pratar om och utagerar dessa. Böckerna av Butler som nämns är *Könet brinner!* (2005), en essäsamling med urval av Tiina Rosenberg, *Genus ogjort* (2006), även denna en essäsamling men med urval av Butler själv, och *Gender Trouble* (2006/1999), Butlers stora genomslagsbok.

Raewyn Connell har skrivit *Om genus* som i huvudsak är den av hennes böcker som nämns, men även boken *Maskuliniteter tas upp*. I den förstnämnda möter vi centrala frågeställningar och problem som vi i relation till genusvetenskap-och-forskning möter i vår vardag.

Connell menar, liksom Butler, att kön görs diskursivt och performativt genom våra handlingar. I *Maskuliniteter* lanserar Connell bland annat begreppet hegemonisk maskulinitet, och bidrar till att starta en större rörelse för maskulinitetsforskning.

Lena Gemzöes bok *Feminism* beskriver olika feministiska inriktningar, såsom liberalfeminism, radikalfeminism och socialistisk feminism, på ett populärvetenskapligt sätt. Boken har delvis ett historiskt fokus men visar framförallt på att det finns olika sätt att göra feminism på i vår nutida globala värld.

Att dessa tre forskare utgör grunden för nykomlingarna på det svenska genusvetenskapliga fältet tycker jag tyder på att en viss typ av feministisk teori lyfts fram för studenterna. Det verkar för mig som att studenternas bild av det genusvetenskapliga fältet skapas utifrån en queerfeministisk/teoretisk ingång, vilket naturligtvis innebär att andra perspektiv får stå tillbaka, perspektiv såsom till exempel intersektionell analys, psykoanalys, marxistisk eller postkolonial feminism. Det är också intressant att reflektera kring de texter som inte lyfts fram av dessa kanoniserade författare: Butler har även skrivit om rekonstruktioner av nationalstaten (tillsammans med Spivak, 2007), Connell om klass-skillnader i skolsystemet

(1982) och Gemzöe om kön i relation till religion (2000).

Precis som Lundahl (Leppänen och Lundahl, 2009) skriver måste vi minnas att även de författare och forskare vi läser och tolkar som sanning samt av god kvalitet, lever vanliga liv. De har publicerat texter de inte är helt nöjda med och de går på toa på morgonen och de känner känslor. När fältet konstruerar dem som ouppnåeliga och som enbart författare till en omnipotent text konstruerar vi också dem som Sanningen, och det är då kanon blir en maktfaktor – omöjlig att ifrågasätta och kritisera, och därmed också ett verktyg för de konservativa att använda mot nykomlingarna på fältet.

2.2.2. ”I find myself having to reference Western scholars”

Vilka är då författarna som läses på grundkurser i genusvetenskap? Var kommer de ifrån? Vilka erfarenheter kan de dela med sig av till nykomlingarna på fältet? På genuskonferensen G16 (<http://www.genus.se/g16/>) lyssnade jag på key note-panelen Tjåhtje – iellem (lulesamiska för vatten – liv), där bland andra Vuokko Hirvonen (Sámi allaskuvla), Liselotte Wajstedt (filmmakare) och Caroline Wamala (Karlstad Universitet) medverkade. Samtalet utgick från en diskussion om en ”universell feministisk kamp för miljö, mat, vatten och därmed en kamp för att stärka förutsättningarna för liv.” (<http://www.genus.se/g16/scenen/vatten-tjåhtje-h2o-liviellembiota/>). Mitt huvudfokus förflyttades dock snabbt när Caroline Wamala pratade, och hen sa ”I find myself having to reference Western scholars if my work is to feature or gain audience in the west.”. Detta fick mig att börja fundera på min utbildning, min undersökning och mitt material. Vilka var egentligen författarna informanterna nämnde? Kunde det verkligen vara så att en vetenskap som strävar efter att vara subversiv, postkolonial och intersektionell missat att granska sig själv och därmed reproducerar en bild av vetenskapare och teoretiker som vita och västerländska? Som jag tidigare nämnt upptäckte jag stora variationer mellan vad studenter upplever vara tongivande i deras utbildningar och vad de själva känner varit personligt viktiga i mina resultat. Mitt material visar på en ämnesmässig bredd (framförallt i vad studenterna själva tagit till sig), medan författarna och forskarna som nämns i alla kategorier allt som oftast är vita, västerländska välrenommerade akademiker.

Att människor redan från tidig ålder har en stereotyp bild av hur vetenskapare ser ut är inget nytt (Chambers 1983), och en vetenskapare inom humaniora tenderar kanske inte att stämma

in på den bilden i vilket fall. Bilder med labbrock, skyddsglasögon och vätskor i olika typer av glasflaskor är i alla fall inte min uppfattning av vad teoretikerna vi läser sysslar med om dagarna. Det som dock är återkommande från denna 50 år gamla studien (Chambers inledde undersökningarna 1966) är att en stereotyp bild av vetenskapare reproduceras i alla möjliga rum, inte minst det akademiska, och det framkommer en bild av en vit och/eller västerländsk person. Vad händer med den svenska genusvetenskapen när de vi läser, och de våra föreläsare verkar tycka vara bra forskare, fortsätter reproducera en feminism och genusvetenskap som är till för en vit medelklasskvinna? Att läsa Kimberlé Crenshaw (1991) och diskutera semantiken hos uttryck som intersektionalitet och rasifiering blir inte någonting värt om vi inte samtidigt praktiserar en vetenskap där vi, genom att också praktisera intersektionell analys och antirasism, breddar synen på vem som är vetenskapare. Genom det fortsatta användandet av en kanon där i huvudsak vita/västerländska, högutbildade personer kommer till tals tappar vi vår subversivitet, och reproducerar ett maktutövande vi kanske teoretiskt sett vill motverka.

Wamalas citat visar också på hur kanon blir hämmande för forskare som inte växt upp akademiskt inom denna kanon och inom den svenska akademien. Om dina källor inte anses giltiga måste du för din överlevnad, ekonomiskt såväl som socialt på arbetsplatsen, ändra på dem, och om det krävs att du måste referera till vita forskare, cementeras kanon. Jag menar naturligtvis inte att detta enbart är den enskilde forskarens, i detta fallet Wamalas, ansvar, men att de konservativa makthavarna på fältet inte kan ignorera den makt de faktiskt har tillgång till att utöva. I detta görs också tydligt för oss hur fältets lagar och regler, och kontraktet nykomlingarna skriver under på, tvingar in oss till vissa förhållningssätt till litteraturen vi möter. Kanske är det hårt att uttrycka att det svenska genusvetenskapliga fältet kräver att du ska referera i huvudsak till vita/västerländska forskare, men det verkar dessvärre luta ditåt.

2.2.3. Konflikten

Som jag visat på i diagram 6–7 och 10–11 finns det stora skillnader mellan informanternas uppfattning om vad som anses tongivande och vad de själva anser har varit viktigt för deras genusvetenskapliga utveckling. När institutionerna verkar lyfta Judith Butler, gör studenterna motstånd genom att lyfta cripteori, bell hooks eller Nina Lykke som viktiga. Det verkar på materialet som att institutionerna, de konservativa på fältet, vill reproducera en bild av

genusvetenskapen som i huvudsak fokuserad på köns-och-genusfrågor, samtidigt som studenterna ser en annan typ av genusvetenskap; kanske en genusvetenskap som främst fokuserad på analys av olika former av makt. De konservativa verkar se kön/genus som det självklara huvudfokuset, det viktigaste att rikta in sig på och starta sin utbildning med: ”Det mest dolda är det alla är överens om, det som aldrig ifrågasätts, det som säger sig själv.” (Bourdieu 1992:99). Det verkar, enligt materialet, inte finnas någon diskussion kring litteraturen och vilken typ av genusvetenskap studenterna lär sig i början av sin akademiska karriär. Det verkar, från institutionernas håll, vara självklart att det viktigaste för studenterna är att lära sig om hur genusrelationer (re)produceras. Detta leder oss in på vilka perspektiv som åsidosätts. Som tidigare nämns finns det mängder av vägar att gå in i genusvetenskapen och feminismen på, och när de konservativa på fältet hävdar en sak, verkar nykomlingarna omformulera detta, eller till och med hävda något annat. Detta är en konflikt som blir tydlig för oss när vi läser materialet. Det är också en konflikt som jag upplever är ständigt levande, men som borttrycks från makthavarna på fältet. Jag minns när jag var student på fortsättningskursen, och vi läste SCUM manifest (Solanas, 2003/1968). Vi var många som under läsningens gång reagerade på en transfobi vi upplevde som väldigt närvarande i texten. Detta hade kunnat kontextualiseras i tid, plats och rum, men istället blev vi och våra åsikter förminskade och bortförklarade. Diskussioner kring transfobi var ständigt närvarande, inte bara i fortsättningskursen utan också redan i grundkursen, och vi upplevde att vi inte togs på allvar varje gång frågan kom upp, vilket ledde dels till studenters avhopp men också till oerhört otrygga rum, där personer i klassen inte visste vem de kunde lita på när de lyfte sina åsikter och reflektioner. Att transfobi och andra maktordningar tar sig uttryck i de genusvetenskapliga rum vi befinner oss i tycker jag är rent ut sagt bisarrt, men förhoppningsvis kan denna typ av upplevelser leda till en vilja att förbättra. Förhoppningsvis kommer studenterna fortsätta reagera mot den problematik som institutionerna ger uttryck för genom sina val av litteratur – även om Bourdieu tror att nykomlingarna utan att tveka skriver på kontraktet så kände han ju trots allt inte oss aktidemiker på det svenska genusvetenskapliga fältet.

2.2.4. Informanternas reflektioner

I mina resultat från enkäten är det vissa enkätsvar som för mig säger mer än andra. Jag har (av naturliga skäl) funderat en del på Judith Butler, och på hur det kommer sig att hon är så dominerande på fältet. En av informanterna uttrycker det såhär:

”Jag upplever det som att Butler och hennes böcker och teorier om relation mellan kön och genus har den mest framstående positionen. Som kulmen på en feministisk-teoretisk utveckling. Som om Butler är den som ”ordnande upp allt””

Informanten sätter här fingret på något mycket viktigt – vi läser Butler som om det vore kulmen på utvecklingen. Om allt som kommer därefter dalar neråt, vad vore då meningen med att ta in det? Om det nu är så att Butler har strukturerat upp fältet finns det ju ingen poäng i att läsa något som kommit därefter: då är sanningen klar och redo att läsas utan att kritiseras. Sådär är det naturligtvis inte, men när vi kanoniserar texter och författare på samma sätt vi gjort med Judith Butler finns det självklart en risk att vi helt enkelt tar allt däromkring som sanning. Jag ser här också en möjlighet för nykomlingarna att ta sig in på fältet genom att använda sig av Butler som ”sin egen”. De kan enas med de konservativa om att Butler och queerteori är relevant och viktigt för utbildningen; queerfeminismen inom dagens unga aktivister är i princip norm och många av nykomlingarna identifierar sig starkt med den. Även de konservativa använder sig ju av Butler och queerteori, men kanske på ett lite annat sätt – här ser vi snarare en kompetent teoretiker som, som sagt, ordnade upp fältet. För mig ser detta, användandet och det fortsatta upphöjandet av Butler, ut som nykomlingarnas sätt att delvis ställa upp på fältets premisser och därmed också skriva på kontraktet. Att använda Butler på det sätt nykomlingarna gör kan ses som en fältets delrevolution, men det är inget som kommer vända upp och ner på fältet, det kommer inte vara ledande i revolten mot fältets lagar och regler. I bästa fall leder det till att nykomlingarna, när de tagit sin plats på fältet, tillåts lyfta nyare röster som bråkar lite, men bara lite lagom, med Butler. Detta talar tydligt i linje med vad Bourdieu (1992:219) menar: att de dominerande strävar efter att dra fördel av kapitalet de ackumulerat under sin tid på fältet, att nykomlingarna i sin tur strävar efter att omtolka produkterna på fältets värde och utifrån det sänka värdet på kapitalet de konservativa innehar. En typ av fältets inflation, så att säga.

Informanterna i mitt material uttrycker också liknande funderingar som jag själv haft under tiden jag jobbat med detta:

”Jag saknar vinklar från annat håll än från västvärlden. Känns inte som man läser någonting från andra ställen i världen”

Jag frågar mig fortsatt hur genusvetenskapens subversivitet påverkas av att låta studenter känna att alla vetenskapare vi läser är vita/västerländska. Vilka möjlighetshorisonter skapar vi? De konservativa på fältet tillhör en västerländsk akademi, och även om de kanske inte

själva är uppvuxna akademisk inom den har den format dem och påverkat dem till att bli de akademiker de är idag och i framtiden.

Jag vill avsluta denna del med ett, för mig, upplyftande och hoppingivande enkätsvar. När jag i mina studier har bråkat med texter, föreläsare och medstudenter har det ibland känts som att cykla i motvind, även om det naturligtvis funnits stöd från olika håll. Att det finns fler som jag, som kräver förändring, eller i alla fall en förklaring, när vi inte är nöjda är så otroligt viktigt att komma ihåg. Nykomlingarna har en chans att revoltera mot fältet, vi måste bara enas med varandra och hitta konkreta motståndsstrategier tillsammans. Nu kommer citatet:

Vad tänker du om den genusvetenskapliga kanoniseringen?

”Inte så brett spektra, som tur är så är alla elever otroligt engagerade, och därmed får man en större bredd.”

Informanten verkar alltså, precis som jag och många av mina medstudenter, ha funnit allierade hos varandra. Citatet tyder fortsatt på studenter som är aktidemiker och engagerar sig i att utveckla sin utbildning med de erfarenheter de bär med sig från andra rum. Förhoppningsvis lyckas vi i vår framtid som aktidemiker omkonstruera fältet till något annat, något där fler röster och perspektiv kan ta plats.

2.3. Slutdiskussion

När jag var mitt i att skriva denna uppsats fick jag en dipp (som vi alla väl får ibland), och tänkte att ämnet var ointressant, att det inte fanns något att säga och att allting jag kunde bidra med redan var självklart. Jag skrev ingenting och tänkte ingenting kring det på flera veckor, utan lät det bara vila. Jag hade liksom redan gått vidare från det. Jag hade fått mina teser delvis bekräftade, men var det egentligen någon som trott något annat? Kanon är, om än inom ett förhållandevis subversivt ämne som genusvetenskap, ofrånkomligt. Alla kommer ha vissa favoritforskare-och-författare, och det kommer vara dem som läses på våra utbildningar. Detta är faktum, men det behöver ändå inte vara ensidigt dåligt. Vi måste hitta vägar att lösa problemet med kanon som maktutövare, och där tror jag att en viktig del av lösningen är att börja prata om den med nykomlingarna på fältet. Genom kritiskt medvetna studenter och andra, kanske aktivister, kan fältet förändras/förbättras och utvecklas. De konservativa på fältet måste komma tillbaka till att minnas hur det var när de själva var nykomlingar – innan de signerat kontraktet om fältets lagar och regler – och därefter förhålla sig på nytt till fältet.

Kanske kan vi genom att medvetandegöra kanoniseringsprocesser vi själva är del av att upprätthålla (jag menar, många av namnen i min egen referenslista är välkända och omskrivna inom vårt ämne) få andra och oss själva att få syn på vad som händer när perifera texter och personer försvinner mer och mer. Perifera texter (precis som kanoniserade texter) kan vara bra, dåliga, inget av det eller båda två, och alla texter kan inte ta plats i alla litteraturlistor, men jag tror att vi måste vara medvetna om att kanon hela tiden skapas, reproduceras och rullar på – och vi måste vara mottagliga för att förändra den. Vi kan inte hela tiden se samma gamla teoretiker som hjältar, vi måste vara beredda att ifrågasätta och bråka med dem för att komma vidare. Om vi istället för att se kanon som en måttstock på vad som är av god kvalitet, kan vi försöka se den som de historiskt kontextuella texter de faktiskt är, precis som perifera texter. Kanske kan vi då möjliggöra en föränderlig kanon, en genuskanon som är öppen och mottaglig för nya idéer, tankar och teorier. Kanske måste vi också i och med detta våga inse att vi aldrig kommer komma till full insikt om vad som är ”sanningen”, och i och med denna insikt börja praktisera en annan typ av lärande på våra utbildningar. Nu är det dock dags att återgå till att sammanfatta och försöka svara på frågorna jag ställt till mitt material.

Vilka författare och texter upplever studenter kanoniserats på grundkurser i genusvetenskap på Sveriges högskolor och universitet?

I huvudsak verkar studenterna uppfatta Judith Butler, Raewyn Connell och Lena Gemzöe och deras texter och böcker som kanoniserade av institutionerna de studerar vid. Böckerna som framförallt framkommer som kanoniserade av dessa författare är *Genustrubbel* (Butler, 1999), *Om genus* (Connell, 2009) och *Feminism* (Gemzöe, 2000).

Vad kan det säga oss om den svenska genusvetenskapliga diskursen?

Som tidigare nämnt är det framförallt tre författare som framkommer som kanoniserade enligt mitt material: Judith Butler, Raewyn Connell och Lena Gemzöe. Butler och Connell är båda queerteoretiker och har flera böcker med på listan över de mest kanoniserade texterna. Gemzöes bok *Feminism*, som är hens enda text som nämns i enkätsvaren, kan ses som en ren faktabok, men kommer ändå från en svensk akademisk kontext (Gemzöe undervisar och forskar på avdelningen för genusvetenskap vid Stockholms Universitet) och är därmed också formad utifrån det. Efter att ha analyserat mitt material tycker jag att det verkar som att det svenska genusvetenskapliga fältet lyfter fram queerteori som det främsta teoretiska

ramverket för en genusvetare, och utifrån det konstrueras fältet som till för queerteoretiska forskare. Diskursen blir därmed tillgänglig främst för de med kunskap om och tillgång till det queerteoretiska ramverk som efterfrågas.

Vilka konflikter inom det genusvetenskapliga fältet är utifrån materialet möjliga att identifiera?

Som tidigare nämnt blir det tydligt i mitt material att den huvudsakliga konflikten i litteraturen ligger i vad som anses tongivande från institutionens håll, och vad som upplevs som personligt viktigt i utbildningen. Denna kamp utspelas hela tiden, och jag ser den tydligt i min vardag. Genusvetenskap handlar inte enbart om kön/genus, och kanske vore en omformulering av ämnets namn på sin plats för att visa på just detta – att vi är otroligt tvärvetenskapliga och hela tiden hittar nya vägar och ämnen att applicera vår kunskap på. Butler, Connell och Gemzöe är viktiga för genusvetenskapen, men nykomlingarna på fältet verkar ändå inte uppleva dem som viktigast. När studenterna själva får uttrycka vilka författare de känt varit personligt viktiga för sin utbildning nämns dessa tre absolut högt upp, men också t ex Maria Ramnehill (Ett transfeministiskt manifest), Fanna Ndow Norrby (Svart kvinna), Signe Bremer (Kroppslinjer), Jasbir Puar (Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times) och Naila Kabeer (Gender mainstreaming in poverty eradication and the millennium development goals) bland många andra nämns som stora namn här. Varken dessa författare eller ämnen upplevs enligt mitt material som tongivande från institutionens håll, vilket tyder på en konflikt mellan de konservativa och nykomlingarna på fältet.

Nykomlingarna verkar inte ställa upp på fältets premisser, utan tar kampen och strävar efter att omkonstruera fältet till något annat, även om det finns en del av dem som delvis försöker signera kontraktet. Kanske (eller förhoppningsvis) kan detta i kombination med ett fortsatt arbete med att utbilda kritiskt medvetna studenter leda till en annan typ av genusvetenskap. En genusvetenskap där ämnen tillåts ta plats, där författare vi kanske inte tidigare hört talas om får komma till tals, eller där vi kan bråka med snarare än hålla med de teoretiker vi hört talas om miljontals gånger. Jag tror att konflikterna som definierar fältet kan leda till en utveckling av detsamma. Vi som är nykomlingar kommer bidra med det vi kan, och vi kommer inte signera fältets kontrakt utan att läsa det finstilta. Vi kommer vara redo för revolution mot de konservativa.

3. Referenslista

Bourdieu, Pierre (1986). *Kultursociologiska texter*. Stockholm: Salamander

Bourdieu, Pierre (1992). *Kultur och kritik: anföranden*. Göteborg: Daidalos

Bremer, Signe (2011). *Kroppslinjer: kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2011

Butler, Judith (2005). *Könet brinner!: texter*. Stockholm: Natur och kultur

Butler, Judith (2006[1999]). *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge

Butler, Judith (2006). *Genus ogjort: kropp, begär och möjlig existens*. Norstedts akademiska förlag, Stockholm

Butler, Judith & Spivak, Gayatri Chakravorty (2007). *Who sings the nation-state?: language, politics, belonging*. London: Seagull

Chambers, D.W. (1983). *Stereotypic Images of the Scientist: The Draw a Scientist Test*. I *Science Education*. 67 (2): 255–265.

Connell, Raewyn (red.) (1982). *Making the difference: schools, families, and social division*. Sydney: Allen & Unwin

Connell, Raewyn (1999). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos

Connell, Raewyn (2009). *Om genus*. 2., utvidgade och omarb. uppl. Göteborg: Daidalos

Crenshaw, Kimberlé W. (1991). *Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color*, 43 *Stanford Law Review* 1241-99. *Women of Color*

at the Center: Selections from the Third National Conference on Women of Color and the Law.

Eduards, Maud (2007). *Kroppspolitik: om moder Svea och andra kvinnor*. Stockholm: Atlas

Gemzöe, Lena (2000). *Feminine matters: women's religious practices in a Portuguese town*. Diss. Stockholm: Univ.

Gemzöe, Lena (2002). *Feminism*. Stockholm: Bilda

Kabeer, Naila. (2003). *Gender mainstreaming in poverty eradication and the millennium development goals: a handbook for policy-makers and other stakeholders*. London: Commonwealth Secretariat

Lundberg, Anna & Werner, Ann (2013). *Genusvetarnas framtid - En nationell alumniundersökning av genusvetenskaplig utbildning och arbete*. Nationella sekretariatet för genusforskning

Leppänen, Katarina & Lundahl, Mikela (red.) (2009). *Kanon ifrågasatt: kanoniseringsprocesser och makten över vetandet*. Hedemora: Gidlund

Lorde, Audre (1984). *Sister outsider: essays and speeches*. Trumansburg, N.Y.: Crossing Press

Ndow Norrby, Fanna (red.) (2015). *Svart kvinna*. Stockholm: Natur & Kultur

Puar, Jasbir K. (2007). *Terrorist assemblages: homonationalism in queer times*. Durham: Duke University Press

Ramnehill, Maria (2016). *Ett transfeministiskt manifest*. Stockholm: Atlas

Reinharz, Shulamit (1992). *Feminist methods in social research*. New York: Oxford Univ. Press

Solanas, Valerie (2003[1968]). *SCUM manifest*. Stockholm: Modernista

Spierings, Niels (2012). *The inclusion of quantitative techniques and diversity in the mainstream of feminist research*. I *European Journal of Women's Studies* August 2012 19: 331-347

<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/svenskarna-trotta-pa-enkater> Hämtad 16-12-13 kl. 12.40

<http://www.genus.se/g16/> Hämtad 16-12-14 kl. 15.50

<http://www.genus.se/g16/scenen/vatten-tjahtje-h2o-liviellembiota/> Hämtad 16-12-14 kl. 18.30

Nationalencyklopedin: [http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kanon-\(litteraturvetenskap\)](http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kanon-(litteraturvetenskap)) Hämtad 16-12-14 kl. 19.07

Citat från svar på enkätstudien

4. Bilagor

Bilaga 1: Enkätundersökning

(<https://goo.gl/forms/CQRRiC6xCS7DMpk52>)

Undersökning av kanon i genusvetenskapen

Denna undersökning riktar sig till dig som läser din första kurs (motsvarande grundkurs, a-kurs, kurs 1 osv) i genusvetenskap på något av Sveriges universitet eller högskolor, och tar ungefär 7-10 minuter att genomföra.

*Obligatorisk fråga

Om undersökningen

Jag vill i min c-uppsats undersöka hur studenter som är nya i genusvetenskapen upplever litteraturen i sin utbildning. Syftet är att få en uppfattning om vilka texter och författare som upplevs som tongivande, eller kanoniserade, i studenters första möten med genusvetenskapen.

Kontakt: gusstlima@student.gu.se

Begreppet "kanon" och "kanonisering"

Kanon och kanonisering är ord som används för att beskriva vilka texter och författare som anses vara viktiga och normerande för ett ämne, till exempel Pippi Långstrump och Astrid Lindgren för svensk barnlitteratur.

Vilket universitet/högskola studerar du på? *

Göteborgs Universitet

Högskolan i Gävle

Karlstad Universitet

Linnéuniversitetet

Lunds Universitet

Malmö Högskola

Stockholms Universitet

Södertörns Högskola

Umeå Universitet

Uppsala Universitet

Örebro Universitet

Övrigt:

Är din nuvarande kurs/program det första du läser på universitet/högskola? *

Ja

Nej

Vilka författare ser du som tongivande i din genusvetenskapliga utbildning hittills? (Nämn minst en, max tre) *

Ditt svar

Vilka texter (t ex böcker eller artiklar) ser du som tongivande i din genusvetenskapliga utbildning hittills? (Nämn minst en, max tre) *

Ditt svar

Vilka författare tror du läses på flera genusvetenskapliga svenska utbildningar? *

Ditt svar

Vilka texter (t ex böcker eller artiklar) tror du läses på flera genusvetenskapliga svenska utbildningar? *

Ditt svar

Vilka författare i genusvetenskapen har varit viktiga för dig personligen? *

Ditt svar

Vilka texter (t ex böcker eller artiklar) i genusvetenskapen har varit viktiga för dig personligen? *

Ditt svar

Har kanonisering diskuterats på din genusvetenskapliga utbildning hittills? *

Ja

Nej

Osäker

Har du haft möjlighet att påverka vilka texter som läses på din genusvetenskapliga utbildning hittills? *

Ja

Nej

Osäker

Upplever du att det finns en genusvetenskaplig kanon? *

Ja

Nej

Osäker

Vad tänker du om det? (Positiva eller negativa aspekter, andra reflektioner) *

Ditt svar

Vill du tillägga någonting? Kom ihåg att trycka på skicka/submit!

Ditt svar

Baksida

Böcker och andra texter du läser som student påverkar din framtid inom ämnet du valt att läsa. I denna uppsats undersöker jag vilka texter och författare som ges mest plats inom den svenska genusvetenskapen, och vilka konsekvenser detta har.